

“DUNYONING ISHLARI” QISSASINING TARBIYAVIY AHAMIYATI

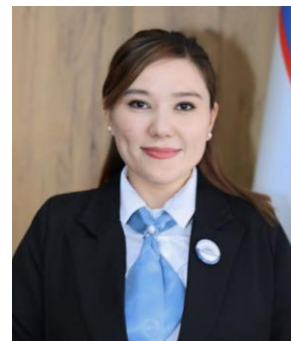
*Xudayberganova Diana Vladimirovna, Urganch davlat
pedagogika instituti talabasi*

EDUCATIONAL SIGNIFICANCE OF THE STORY “THE WORKS OF THE WORLD”

*Khudayberganova Diana Vladimirovna, student of Urgench State
Pedagogical Institute*

ВОСПИТАТЕЛЬНОЕ ЗНАЧЕНИЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ “ДУНЁНИНГ ИШЛАРИ”

*Худайберганова Диана Владимировна, студентка
Ургенчского государственного педагогического института*

[https://orcid.org/000](https://orcid.org/0009-0000-2398-1612)

[9-0000-2398-1612](https://orcid.org/0009-0000-2398-1612)

e-mail:

kudaybergenovadiana@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'tkir Hoshimovning “Dunyoning ishlari” qissasidagi vatanga, onaga, aka-ukaga, umuman yer yuzidagi jamiki insoniyatga muhabbat, hurmat, e'tibor kabi tuyg'ularning inson tarbiyasidagi ahamiyati muhokama qilindi. Oila tarbiya o'chog'i, xususan ona — har tomonlama farzandi kamolotida, kelajagida muhim ahamiyat kasb etishi o'rganildi.

Kalit so'zlar: tarbiya, oftob, aka-uka, ona, Ermon buva, Poshsha aya.

Abstract: This article discusses the importance of feelings such as love, respect, and attention to the homeland, mother, siblings, and all humanity on earth in human upbringing in the story “The Works of the World” by Otkir Hoshimov. It was studied that the family is the center of upbringing, and the mother in particular plays an important role in the all-round development and future of her child.

Keywords: upbringing, sunshine, siblings, mother, grandfather Ermon, mother Poshha.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение таких чувств, как любовь, уважение, внимание к Родине, матери, братьям и человечеству в повести Уткира Хашимова «Дела мира» в воспитании человека. Семья является центром воспитания. В частности, было изучено, что мать играет важную роль в развитии и будущем своего ребенка во всех аспектах.

Ключевые слова: Образование, солнце, братья, мать, дедушка Эрмон, мать Пошша.

KIRISH

(ВВЕДЕНИЕ/INTRODUCTION). Dunyodagi eng ulugʻ, eng buyuk zot deganda hammamizning koʻz oʻngimizda onamiz timsoli gavdalanadi. Ona bu tugʻilganingdan seni soʻzsiz tushunadigan, har qanday sharoitda qoʻllab-quvvatlaydigan inson. Uning eng katta burchi, maqsadi va vazifasi farzandiga toʻgʻri tarbiya berish, halollik, mehribonlik kabi insoniy fazilatlarni shakllantirishdan iboratdir. Tarbiya shunday jarayonki, u insonning tashqi koʻrinishi va ichki olamini bogʻlab turuvchi koʻprik desak adashmagan boʻlamiz. Chunki bu omil insonni bolalik chogʻidan fitratida shakllanib boradi shu boisdan, oilani tarbiya oʻchogʻi desak mubolagʻa boʻlmaydi. Oʻzbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining XIV bob, 76-moddasida: “Oila jamiyatning asosiy boʻgʻinidir hamda u jamiyat va davlat muhofazasidadir...” [5.28] deya keltirilgani buning yaqqol misoli boʻla oladi. Inson jamiyatning qaysi jabhasida boʻlishidan qatʼi nazar, taʼlim va tarbiyaga ehtiyoj sezadi. Buni Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning “Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik — milliy gʻoyamizning poydevoridir” asarida quyidagicha izohlanishidan ham bilib olsak boʻladi: “Biz mafkura deganda, avvalo, fikr tarbiyasini, milliy va umuminsoniy qadriyatlar tarbiyasini tushunamiz” [6.6]. Zero, bu jarayon uzoq muddat davom qiladigan, hamisha muhim va ahamiyatlidir. Buning yaqqol dalili sifatida Oʻzbekiston Respublikasi birinchi Prezidenti Islom Abdugʻaniyevich Karimov oʻzining “Yuksak maʼnaviyat yengilmas kuch” asarida: “Inson qalbiga yoʻl avvalo taʼlim-tarbiyadan boshlanadi” [1.81] deya taʼkidlagan. Demak har bir yuksalishning zaminida shu ikki jumla, yaʼni taʼlim-tarbiya turadi. Inson nafaqat bolalikda tarbiyalanadi, balki hayot yoʻllarida ham asta tarbiyalanib, toblanib boraveradi. Buni Oʻtkir Hoshimovning asarlarida ham uchratishimiz tabiiy. Oʻzbek nasrida barakali va salmoqli ijod qilgan, oʻtgan asrning zabardast yozuvchilaridan biri boʻlgan, “Oʻzbekiston xalq yozuvchisi”, “Mehnat shuhrati”, “Buyuk xizmatlari uchun” ordenlari bilan mukofotlangan adib Oʻtkir Hoshimov Toshkent shahrining Doʻmbirobod mahallasida oddiy xizmatchi oilasida 1941-yil 5-avgustda tavallud topgan. Adibning bolalik davri II jahon urushi davriga toʻgʻri kelganligi bois, ayni

oʻynab-kuladigan davri qiyinchiliklar, muhtojliklar bilan oʻtgan. Uning “Choʻl havosi”, “Bahor qaytmayd”, “Ikki karra ikki besh”, “Qalbingga quloq sol”, “Umr savdosi”, “Dunyoning ishlari” va yana koʻplab qissalari mavjud. Shulardan “Dunyoning ishlari” qissasi avtobiografik asar tarzida yozilgan boʻlib, adib undagi obrazlarni tanishi, faqat baʼzilarining ismini oʻzgartirib yozganini aytib oʻtgan. Oʻtkir Hoshimov oʻz ota-onasini quyidagicha taʼriflaydi: “Otamdan qattiq hayiqar edik. Otam biron marta ham tarsaki urgan emas. Otamni qattiq izzat qilishni onam oʻrgatgan...” [2.46]. Yozuvchining oilasidagi muhiti, olgan tarbiyani onasining otasiga qay darajada hurmat koʻrsatib, uni farzandlarida shakllantirganidan ham bilib olsak boʻladi. Poshsha aya ularga har xil ertak, choʻpchak, allalar aytib bergan kunlarini adib zavq-shavq bilan hikoya qilib bergan.

MUHOKAMA

(ОБСУЖДЕНИЕ/DISCUSSION). “Dunyoning ishlari” qissasi adib boshidan oʻtkazgan katta-kichik hikoyalardan iborat boʻlib, uni oʻqiydigan kitobxon, mutolaa davomida beixtiyor hissiyotga, kezi kelganda kulib yoki aksincha koʻz yoshiga gʻarq boʻlishi aniq. Bilamizki, asardagi koʻpgina hikoyalar ona bilan bogʻliq. Buni adib kitobning kirish qismida quyidagicha izohlab oʻtadi: “Dunyodagi hamma onalar farzandiga boʻlgan munosabat bobida bir-biriga juda oʻxshaydi. Bas, shunday ekan, bu asar sizlarga bagʻishlanadi, aziz Onajonlar!” [4.7]. Yaʼni asardagi har bir detal, har bir inson adibning oilasi, toʻgʻrirogʻi onasi bilan bogʻliq. Inson qancha umr koʻrsa ham mushtiparining diydoriga toʻymaydi. Aksincha, borligida qadriga yetmay, baʼzan koʻngliga qaray olmay qoladi. Yozuvchi buni shu darajada sodda va tushunarli qilib yozganki, xoh u adabiyotshunos boʻlsin, xoh u shifokor, jamiyatning qaysidir kasbi, lavozimi, mansabidan qatʼi nazar oson oʻqiladi va butun vujuduni junbushga keltiradi. Jumladan qissadan joy olgan, “Haqqush” hikoyasida onaizor farzandlari bir-biriga mehr-oqibatli, ahil-inoq yashashi uchun ikkala qushning ayanchli qismatini aytib berish orqali oʻzining mehribon, oqila ayol ekanligini ham namoyon qilgan. “Ikki afsona” hikoyasida eng avvalo oʻzingda borini yaxshi koʻrib qadrlashga oʻrgatilgan. U inson boʻladimi, narsa boʻladimi, joyga nisbatan boʻladimi, har birining ahamiyati keng maʼnoda

tushuntirilgan. Agar sen hammasiga shukr qilib, borini e'zozlasang, undan ham yaxshisiga erisha olishing aniq deya uqtirilgan. Poshsha aya tarbiyani shunchaki sen buni qil, qilma deb emas, balki, hayotiy ibratli hikoyalar, qissalar orqali go'zal tarzda yetkazib bergan. Yaxshilikni beminnat qilishni oftobdan o'rganish kerakligini ham oqilona bayon qilgan. Onaizorning aytishicha oftob har kuni yer yuziga chiqqisi kelmay, yomon odamlarning borligidan nolinib tursa, Tangri uni ovutib, qanchalik ko'p nur sochsang, yomon odamlar shuncha kamayadi, deb farzandlarining qalbida oftobga qiyoslab tarbiya berishni oliymaqom uddalagan, desak adashmagan bo'lamiz. Modomiki, har bir ayol shunday tarbiya berishni oldiga maqsad qilib qo'ysa, yomon odamlar nafaqat kamayadi, balki, yaxshilik va vijdonlilik xislatlari butun yer yuzini egallab oladi. Asardagi "Ermon buvaning tilagi" hikoyasida tasvirlangan Habiba buvi, uning choli Ermon buva sodda, beg'ubor, qishloqning eng nuroniy qariyalaridan biri bo'lib, farzand dog'ida umr kechirishiga qaramasdan, nuqul yaxshi niyat bildiradi. Xalqimiz orasida "Qarisi bor uyning parisi bor" degan maqol aynan ularga tegishli desak, adashmagan bo'lamiz. Chunki ularning qizlarni "popuklar", o'g'il bolalarni "qoravoylar" deb erkalashlaridan ham o'zbek millati mentalitetidagi bolajonlikni ko'rishimiz tabiiy. Har gapirgan gapida osmonimiz musaffo, dasturxonlar to'la noz-ne'matlar bo'lishini yaratgandan iltijo qilib quyidagicha so'ragan: "Yurtimiz tinch bo'lsin, u dunyo-yu bu dunyo qirg'inbarot bo'lmasin..."[4.63] deb faqat yaxshi niyatda bo'lgan. U kishining kattaga ham, kichikka ham siz deb muloqot qilishi tarbiyaning oliy ko'rinishidir. Aytaman-u, o'ylayman: onaning yosh-qarisi bo'ladimi? Mehrning yosh-qarisi bo'ladimi? Shafqatning-chi? Sadoqatning-chi?[4.10]. Asarning badiiy estetik qiymati balandligini, shu darajada yurakdan, qalbdan yozilganini, har bir kitobxon uni o'qishi bilan qalbida iliqlik, mehr-muhabbat, shafqat, ezgulik va yaxshilik kabi xislatlarning tug'yon urishidan ham buni bilib olishimiz mumkin.

XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ/CONCLUSION).
O'tkir Hoshimovning "Dunyoning ishlari" qissasi

qo'lma-qo'l bo'lishiga sabab bo'lgan mazkur hikoyachalardan, onani hurmat qilish bilan barobar insoniylik, go'zal fazilatlar umrimiz davomida oldimizdan chiqadigan har bir inson, vaziyat qaysidir ma'noda kamol topishimizga, o'sishimizga, rivojlanishimizga undashini ko'rishimiz mumkin. Asar haqida bir necha adiblar, professorlar o'zlarining qimmatli fikrlarini aytib o'tgan. Shulardan, O'zbekiston Qahramoni Ozod Sharafiddinov quyidagicha izohlagan: "Qissa kitobxonning tafakkuriga, ongigagina emas, histuyg'ulariga, qalbiga ham chuqur ta'sir ko'rsatgani uchun, uzoq vaqtlar uning eng qadrdon do'sti, hamrozi bo'lib qoladi" [3.255] deya xitob qiladi. Akademik A.Qayumov fikrlarini bunday bayon qilgan: "Dunyoda onalarni madh etuvchi, onalarni sharafllovchi asarlar ko'p. "Dunyoning ishlari" kitobi shular orasida alohida ajralib turadi. Bu — o'zbek ayoli, o'zbek onasini hammaga ko'z-ko'z qila oladigan asardir"[3.257] deb asarning yuqori saviyada yozilganini va shuning uchun ham boshqa asarlardan ajralib turishini ta'kidlab o'tgan. Biz o'ylaymizki, bu asar bir necha asr davomida o'z qiymatini yuqori darajada saqlab qoladi. Qolaversa, kelajak avlodga har tomonlama Onani, Vatanni, oilani hurmat qilish kabi hislarni shu qissa orqali yetkazib berishga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch .—Toshkent: Ma'naviyat, 2008. — 108 b.
2. Mirzayeva Z., Jalilov K. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 6-sinfi uchun darslik. —Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2022. —224 b.
3. O'tkir Hoshimov. Dunyoning ishlari. —Toshkent: Meriyus, 2015. —271b.
4. O'tkir Hoshimov. Dunyoning ishlari. —Toshkent: Nurli dunyo nashriyot uyi, 2022. —223b.
5. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. — Toshkent: O'zbekiston nashriyoti, 2023. —80 b.
6. Shavkat Mirziyoyev. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik — milliy g'oyamizning poydevoridir. —Toshkent: Tasvir nashriyot uyi, 2021. —36 b. — Toshkent: Yangi nashr, 2019. — 143 b.